

Mikä? Arkisto Juttusarjat Videot Tapahtumat Podcastit Toimitus

Kirjoittajat Kirjoittajaohjeet Politiikasta kouluissa [+ Suomi](#)

Studia Generalia: Näkökulmia mis- ja disinformaatioon

HIMMEÄ VOITTO? KYLMÄN SODAN JÄLKEINEN KOKEMUSHISTORIA SUOMESSA

28.2.2022

📅 28.2.2022 👤 POLITIIKASTA LEHTI 📌 AAPO ROSELIUS, ARTIKKELIT, TUOMAS TEPORA, VILLE YLIASKA 💬 1

Nurmijärven Extra Uutiset / Nurmijärven museo (CC BY-NC-ND 4.0)

Lukuaika: 4 min.

Suomen Akatemian rahoittama hanke avaa kylmän sodan jälkeistä välitilaa Suomessa laman, uusisänmaallisuuden ja EU-kansanäänestyksen näkökulmista. Niitä kaikkia yhdistää kokemus muutoksesta.

Kolmekymmentä vuotta sitten Suomessa ja muualla Euroopassa elettiin taitekohdassa. Harvoin on vain muutamassa vuodessa koettu niin monitahoisia, nopeita ja suuria muutoksia kuin 1990-luvun alkaessa. Samanaikaisesti Neuvostoliitto romahti, kylmä sota päättyi, kaksinapainen kahden ideologian maailmanjärjestelmä murtui ja loi tilaa sekä kansallisille ilmaisuille sekä syvenevälle Euroopan integraatiolle. Maailma näytti irtautuvan vanhasta muotista ja oli menossa lujaa vauhtia kohti uutta.

Aapo Roselius

Aapo Roselius on yliopistotutkija Tampereen yliopistossa ja Oulun yliopiston dosentti.

Tuomas Tepora

Tuomas Tepora on yliopistotutkija Tampereen yliopistossa ja Helsingin yliopiston dosentti. Hän toimii vastuullisena tutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa ”A Dim Light of Dawn: Finnish Post-Cold War Experiences Between East and West, 1989–1995”.

Ville Yliaska

Ville Yliaska on filosofian tohtori Helsingin yliopistosta.

Artikkeliin sovelletaan avoimen julkaisemisen lisenssiä tiedelehdille (CC BY-NC-ND). [Lue lisää tekijänoikeuksista.](#)

Selaa arkistoa

Arviot

demokratia

Euroopan unioni

Venäjä

populismi

Suomi

Yhdysvallat

Retoriikka

Turvallisuuspolitiikka

Media

ilmastonmuutos

Maahanmuutto

Tutkimus

Yliopisto

Eurooppa

Tasa-arvo

Maailma näytti irtautuvan vanhasta muotista ja oli menossa lujaa vauhtia kohti uutta.

Suomessa aikakausi yhdistyi länsimaiden modernin historian pahimpaan talouslamaan, joka lisäsi hämmennystä ja epä tietoisuutta sekä vahvasti tunnetta **epävarmuutta ruokkineesta välitilasta**. Työttömyyden, näköalattomuuden, kotitalouksien velkakurimuksen ja romuttuneiden unelmien yhteiskunta ei tarjonnut turvaa, johon moni oli tottunut. Toisaalta samanaikainen Itä-Euroopan uudelleenmuotoutuminen toi uutta perspektiiviä kansalaisten kokemuksiin. Viron silloinen ulkoministeri **Lennart Meri** herätti huomiota, kun hän 1990-luvun alussa ilmoitti **ottavansa suomalaisen laman maahansa milloin vain**.

Sota-ajasta tukea identiteeteille

Murroskausi synnytti laajan ja vilkkaan keskustelun kansallisesta identiteetistä ja maan tulevaisuudesta. Niin päättäjät, kansalaiset kuin tutkijatkin pohtivat, tarvitsiko Suomi poliittista tukea Euroopasta ja millainen oli Suomen suhde mahdolliseen EU-jäsenyyteen.

Folkloristi **Satu Apo** nimesi 1990-luvun lopulla julkaistussa artikkelissaan suomalaisuuden stigmatisoinnin traditioista tuolloin harjoitetun kollektiivisen introspektion kansalliseksi ”itserasismiksi”. Tällä hän tarkoitti suomalaisessa keskustelussa havaitsemaansa itseruoskintaa, joka liittyi muun muassa alemmuudentuntoiseen pohdintaan siitä, kuinka ”eurooppalaisia” suomalaiset olivat.

Myös menneisyys ja historiantulkinnat olivat vahvasti mukana murrosajan kokemuksessa. 1990-luvun alussa Suomessa koettiin merkittävä toiseen maailmansotaan liittynyt muistobuumi, jossa korostui ajatus kunnianpalautuksesta ja vaiettujen tai unohdettujen äänien esiin nostamisesta. Suomi ikään kuin **voitti moraalisesti** toisen maailmansodan 50 vuotta sen päättymisen jälkeen Neuvostoliiton kaaduttua. Voittoa kuitenkin himmensi lama.

Suomi ikään kuin voitti moraalisesti toisen maailmansodan 50 vuotta sen päättymisen jälkeen Neuvostoliiton kaaduttua.

Kansalaisten parissa vapautumisen tunne ja innostus kenties avautuvista mahdollisuuksista sekoittui synkkyYTEEN ja uhkakuviin epävarmasta tulevaisuudesta. YYA-sopimusajan jälkeen alkoi avoin pohdinta Suomen EU-jäsenyydestä, mikä tuotti kokemuksia sekä uusista mahdollisuuksista että hallinnan menetyksestä. Suhde niin sanottuun suomettuneisuuden aikaan oli vielä niin läheinen, että sen jäsenyys oli vasta alkamassa.

Suomen asema Idän ja Lännen välissä jatkui vertauskuvallisesti kylmän sodan jälkeenkin. Suomi ei vertautunut Itä-Euroopan vapautumista juhlineisiin entisiin sosialistimaihin. Sen sijaan suomalaiset kokivat Neuvostoliiton hajoamisen seuraukset ristiriitaisesti isänmaallisuuden ja työttömyyden kasvun sekä uusien mahdollisuuksien kautta.

Vaalianalyysit

Terrorismi

talous

Ulkopolitiikka

Tarkennettu haku

Hakusana

...

Ajanjakso

mm / dd / yyyy

mm / dd / yyyy

Kirjoittajat

Kaikki kategoriat

Avainsanat

Kaikki avainsanat

Hae

Uusimmat podcastit

Politiikasta
Vuosi Bidenia Tru...

43:35

Politiikasta - Vuosi Bidenia Trumpin jä...	106
Politiikasta - Vuosi Bidenia Trumpin jälk...	96
Politiikasta - Poliittisen osallistumise...	168
Politiikasta - Edustajuus puntaroiwiss...	2.2K
Politiikasta - Yritykset, yhteiskunta ja ...	156
Politiikasta - Vaalipolitiikkaa ja kansal...	176
Politiikasta - Koronavuosi kulttuuriala...	303
Politiikasta - Koronavuosi kulttuuriala...	113

Latest tracks by [Politiikasta](#)

Privacy policy

Lama, uusisänmaallisuus ja Euroopan unioni

Lähestymme aihetta kolmesta toisiinsa liittyvästä näkökulmasta: 1) 1990-luvun alun lama, 2) kylmän sodan päättymisen jälkeen virinnyt kansallismielisyys eli uuspatriotismi ja 3) Euroopan unioniin liittymisestä (1995) käyty keskustelu ja kansanäänestys. Kyseiset ilmiöt näkyivät huolena ja pelkona tulevaisuudesta sekä tulevaisuudentoivona. Nämä prosessit synnyttivät laajoja kansalaisliikkeitä ja mielipiteenilmaisuja. 1990-luvun alun uusisänmaallisuuden ja nykyisen oikeistopopulismin väliltä löytyy aatteellisia yhteyksiä, mutta ilmiönä uuspatriotismi oli laajempi. Neuvostoliiton asettamista pidäkkeistä vapautunut kansallismielinen ilmapiiri vetosi varsin laajoihin väestöryhmiin.

Neuvostoliiton asettamista pidäkkeistä vapautunut kansallismielinen ilmapiiri vetosi varsin laajoihin väestöryhmiin.

Laman osalta tutkimuksemme keskittyy talouspoliittisen ja poliittisen päätöksenteon sijaan kansalaisten kokemuksiin ja miten ne sovitettiin olemassa oleviin narratiiveihin. Yksi näkyvistä 1990-luvun ilmiöistä oli kansallismielisen nationalismien nousu kaikkialla Euroopassa. Suomessa uuspatriotismi synnytti suuren määrän uusia sotahistoriaan liittyneitä perinneyhdistyksiä. Vanhojen järjestöjen jäsenet saivat uutta virtaa toiminnalleen. Suomalainen uusisänmaallisuus oli ruohonjuuritason liike.

EU-jäsenyysskeskustelu aloitti pohdinnan suomalaisista identiteeteistä kylmän sodan jälkeisessä Euroopassa. Valtiovalta yllytti suomalaisia käymään kansalaiskeskustelua asiasta. Valtio rahoitti vuoden 1994 neuvoo-antaneen EU-kansanäänestyksen Kyllä- ja Ei-kampanjoita.

Samaan aikaan Baltian maiden vapautuminen muutti Itämeren henkistä maantiedettä; Tallinnan lautta syrjäytti suomalaisten suosiossa Tukholman lautan.

Kokemushistoriaa

Tutkimuksen keskipisteessä on kansalaisyhteiskunta. Poliittisen johdon sijasta käännämme katseemme muiden muassa EU-kansanäänestyksen ja vuoden 1994 presidentinvaalien kampanjaväkeen ja yleisöön, tupailtoihin, maanviljelijöiden EU:ta vastustaneisiin vainovalkeisiin ja 1990-luvulla perustettujen perinnejärjestöjen toimintaan, luemme 1980–1990-luvun vaihteen hallitusten ministereille lähetettyjä kansalaiskirjeitä, muistitietoa ja tutkimme työttömien järjestöjen toimintaa. Syksyllä 2022 toteutamme yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kanssa muistitietokeruun kylmän sodan jälkeisen ajan kokemuksista.

Kysymme, miten ihmisten tulevaisuuden odotukset muuttuivat, miten kokemukset muutoksista tulkittiin ja jaettiin, ja minkälaisia kokemuksellisia yhteyksiä muodostui laman, uuspatriotismin ja Euroopan integraation välille.

Hanke on osa Suomen Akatemian rahoittamaa [kokemuksen historian huippututkimusyksikköä](#) (HEX) Tampereen yliopistossa. Kokemushistoria liittyy

läheisesti tunnehistoriaan, joka on nostanut esille muun muassa tunteiden merkityksen poliittisissa kulttuureissa, päätöksenteossa ja hallinnan välineinä ja kohteina.

Kokemushistoriassa käsitykset, odotukset, toiveet ja huoli tulevaisuudesta ovat keskeisiä tutkimuskohteita.

Historialliset kokemukset ja tunteet ovat kuitenkin monitahoisempi ilmiö. Lähtökohtamme on tarkastella, kuinka kulttuurin kertomukset ja yhteiskunnalliset rakenteet sekä näin jäsenneetyt aiemmat kokemukset niveltyvät osaksi ja avuksi uusien kokemusten käsittelyssä. Kokemusten sanallistaminen ja symboloiminen ovat keskeisessä asemassa, jotta kokemuksia on mahdollista jäsentää jaettuina tai kollektiivisina.

Kokemushistoriassa käsitykset, odotukset, toiveet ja huoli tulevaisuudesta ovat **keskeisiä tutkimuskohteita**. Tähän liittyy myös hankkeemme ajatus **1990-luvun alusta välitilana**. Aikalaiskokemuksista saattoi välittyä pikemmin epä tietoisuus historian suunnasta kuin sen **lopusta**.

Laman kokemus menetti yhteyden menneeseen ja tulevaan, sillä monet työttömyydestä kärsineet ihmiset eivät kyenneet suunnittelemaan tulevaisuutta ja syvä lama korosti samalla katkosta menneeseen. Uuspatrioottinen kokemus puolestaan haki rohkaisua menneestä eli toisen maailmansodan selviytymistaistelusta. EU-kysymys suuntasi sekä tulevaisuuteen että menneisyyteen, sillä Euroopan integraatio näytti sekä avaavan uusia mahdollisuuksia että haastavan ja uudistavan suomalaisia identiteettejä.

Tuomas Tepora on yliopistotutkija Tampereen yliopistossa ja Helsingin yliopiston dosentti. Hän toimii vastuullisena tutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa hankkeessa "A Dim Light of Dawn: Finnish Post-Cold War Experiences Between East and West, 1989-1995".

Aapo Roselius on yliopistotutkija Tampereen yliopistossa ja Oulun yliopiston dosentti.

Ville Yliaska on filosofian tohtori Helsingin yliopistosta.

Artikkeli pohjaa Suomen Akatemian rahoittamaan tutkimushankkeeseen "A Dim Light of Dawn: Finnish Post-Cold War Experiences Between East and West, 1989-1995". Hanketta voi seurata myös [Twitterissä](#).

Politiikasta-Akatemia on kirjoitussarja, jossa tarkastellaan ja seurataan Suomen Akatemian rahoittamia tuoreita yhteiskunnallisia tutkimushankkeita.

📌 KYLMÄ SOTA, NEUVOSTOLIITTO, POLITIIKASTA-AKATEMIA
